

EGY EMBER A FALUBAN...

Írta: MORVAY GYULA

Mindjárt az állomás mellett mély pocsolya terület el. Bugás nád-szálak hajlongtak benne és iszalagos felületére hátra ragyogtak a csillagok: vaksi fény csapódott szikrázó szemükbe. A kanyarnál most tűnt el a vonat. Hat-hét batyus asszony, két-három vastagkabátú ember szállt le. Vásárról, piacról jöttek. A vasutas levitte a vonatjelzőt, meggyújtotta a lámpát és várta a másik vonatot.

A vasut másik felén kaszált sarjú illatát lehetett érezni. Egészen ősz eleje volt: minden magábahúzódtott egy percre. Későbbben ebből lesz a fagyos merevség. Az utasok előresiettek, egy fiatalember azonban lassabban lépett sánga táskájával. Az utasokat nézte, hogy merre mennek, ő is ment utánuk. Mindjárt a patak mellett volt egy vendéglő. Talán holnapig itt alhatna, azután majd bemegy a faluba.

Be is lépett a kocsmába. Az ajtó fölé szegezett csikócsengő idegesen hánykolódott, a kilincs nehezen csukódott. Kétszer is be akarta csukni az ajtót, de nem lehetett. Idegen ember. A helybeli nem csukja be, úgy hagyja. Aki kijön a kocsmából, nem sokat törődik az ajtóval. A hosszú helyiségben pálinka és hagymaszag csapott feléje. Az ismert falusi söntések lécei mögül őszhajú kocsmáros jött eléje. Kék kötény, meggyfaszárú pipa, rezes orr, ezerszinű kocsmároshang.

— Jó estét.

— Jó estét így dél felé. Mert még nincs este. Errefelé 11-kor lesz este. Honnét jöm az úr és mivel szolgálhatok?

— Ide megyek a faluba. És reggelig szobát kérnék, meg vacsorát.

— Lehet. 15 meg 10 = 25 korona.

— Tessék, ki is fizetem.

— Hagyja, elhiszem.

Akkor mondta ezt a kocsmáros, mikor a fiatalember pénztárcájához nyúlt. Aki ilyen egyszerre helybenhagyja az árat és mindjárt ki is fizeti, annak lehet hinni.

— A kufert ide a sarokba, maga pedig menjen a szobába, itt a kulcs, mindjárt ott lesz a vacsora. Áráért való lesz, úgy dukál.

— Jó éjszakát.

— No, még nem, mert vacsora után nézzen be a söntésbe: 11-ig elbeszélgetünk.

Mintha a törvény első rendelkezését hallotta volna. Ez volt a 11-ig való nem alvás. Vacsora után kiment táskájához: megnézte, megigazította és a kissé kiálló könyveket helyükre igazította. Tojásban, zsirban uszott fél kilóra való sült szalonna, ez volt a vacsora, meg két deci bor. Felét se ette meg. Körülnézett. A rövid ágy piros takaróval volt leterítve, rajta 10-12 táj kocsonya. „Hívós a szoba, biztosan azért tartják itt”.

— De jól élnek maguk erre — ez volt az első szava a kocsmáros-hoz, aki végignézte őt.

— Mér élnénk jól? Zsiros volt a vacsora?

— Az. Meg az ágy is tele van kocsonyás tálakkal.

— No, azokat majd leszedetem, de azért még szegényesen élünk.

Maga mi járásban megy a faluba?

— Orvos vagyok, most jöttem ide.

— Csak így?

— Elég ez.

— Nono, majd elvállik. Elég is, meg nem is.

Egyik padon ült a kocsmáros, a másik padon ült a fiatalember. A kocsmáros két deci pálinkát tett maga elé, a fiatalember meg gyufaskatulyájával játszott. A kocsmára kékre festett plafonján még mindig imbolygott a lámpa. Lomhán szórta a fényt és az árnyékot egyik sarokból a másikba. Csákányos, lapátos emberek mentek el az ablak alatt. Megint ásó, kapa, gereblye, tövetelő meg babilla. Csupa szerszám, csupa fegyver. A kocsmáros ráterült, rákönyökölt a rovátkos deszkaasztalra. Nem kínált és nem nyugtalankodott.

— Magának nem is hozok pálinkát, úgyse issza meg.

— Igaza van. Orvos nem ihat.

— No, ha nem vigyáz, majd fog. Elhiheti nekem. 45 éve vagyok erre. Átokvidék ez. Nézzen ki!

Széles ökle lomhán emelkedett fel és félkört intett kifelé, az őszi estébe. Az orvos csak fejét fordította a határ felé, de semmit se látott.

— No lássa. Az ott arra urasági föld, emerre közelebb falusi föld. Ezzel mindent megmondtam.

— ?

— Hát akkor elmondom, de röviden. Urasági föld, meg falusi föld, azt mondtam. De csak 800 hold falusi föld és 42 ezer urasági hold. Ott a faluban pontosan tudják, hogy kinek nem szabad megszületnie, mert akkor egy darabka földdel baj van: felborul a pontos számítás, érti?

— Egyke — mondta maga elé az orvos.

— Az. De milyen!

— Kegyetlen és gyilkos.

— Olyan. Nos, abba a faluba megy maga reggel. Nem is tudom, lesz-e dolga, célja? Nézze meg az ujságokat, ott lógnak a falon: a kutya se olvassa őket. Nézze meg őket, no, menjen csak oda és akassza le az ujságtartót.

Az orvos felkelt és leakasztotta a légypiszoktól szürke ujságtartót és szétdőntötte az ujságokat. Régi és új számok voltak. Némelyik tapközül döglött légy herebódázott a mocskos padlóra.

— Pedig olvastak az emberek, de már beleuntak és nem hisznek. Más a betű és más a valóság. Most már beszélhetnek és írhatnak, felvilágosíthatnak és taníthatnak, vége van. Tökéletesen vége van.

— Azért jövök én, hogy tanítsak, egészséget hozzak.

— Téved. Vinni akar és vinni fog. Pénzt.

— Nono..

— Így van. Ha már segíteni akar, földet kellett volna hoznia. Érti? Más minden olcsó portéka erre, még az emberélet is, új, vagy öreg program, pártcédula, meg milliomos nagybácsi. Tökéletesen átokvidék ez. Nehéz szik, ismeri?

— Nem.

— Szik, amelyen és amelyben semmi sem terem. Esztendőig kell forgatni, ásni, rigolirozni, műtrágyázni és hiába. Az Istennek se terem. Nem és nem.

— Hát mit csinálnak vele?

— Csak egy segítség van, de több nincs. Az, hogy a földet ki kell ásni, minél mélyebben és új földet kell odahordani. Ez gyorsan és alaposan segít. Egy méter mélyen, két méter mélyen új föld kell. Elz igen. Vizenyős hantok, zsiros anyag, az igen. Abba vethet. Mintha sűrű vajjat aratna: csurogni fog a kéve és a mag. Tudja mi az, mikor csurog a kéve?

— Városi fiu vagyok, nem ismerem ezeket a szavakat, ezt az életet.

— No, fekiüdjön le, reggel pedig menjem a faluba. Majd kijön maga ide, vagy majd ha elmegy, beszól hozzám. Ha egy évvel öregebbek leszünk.

Szó nélkül nyujtotta a kezét. Az orvos vékony tenyere ott zsugorodott a parasztkocsmáros lepedőnyi markában.

Nyirfa-sudár fickó vitte a faluba táskáját. Nézte, amint a legényke hajlékony dereka ritmusosan vert jobbra és balra. Katőnabakancs volt a lábán. Erős ikráira vonalás katonanadrág tapadt. Vékony cérnakabátját idegesen kapkodta a szél. „Szegény nép. No, majd meglátjuk.“

— Hová vigyem a csomagot?

— Ahol jó száraz, padlós két szobát lehet kapni.

— Olyan nincs a faluban. Csak a községháza padlós, meg a plébánia. Még a templom is köves és hideg.

— Hát csak vigye valahová, ahol van hely, majd kipadlóztatom a szobát.

— Akkor Derkáékhoz viszem.

Derkáék háza alacsony szerhás ház volt, belül két nagy gerendás szobával. Valamikor kocsmá volt ez a ház, az ucca felé még most is ott áll a rozsdás, bezárt pléh-ajtó. Nem volt kinek mérni, becsukták. A hordókat lassan káposztára, hagymára használták fel, a piszkosszélű kontóskönyvekbe az iskolásgyerekek firkálták, de előbb behajtották azt a kis tartozást. Megmaradt a feketepadlós kocsmaterem, de lassan az is elrothadt, kidobták, most földesen nyirkosodott a terem. Ide jött az orvos lakni.

— Itt laknak Derkáék? Aggyon Isten!

— Igen, itt laknak, mi jóban jár?

— Én vagyok az új orvos, itt szeretnék lakni.

— Jó. Kétezer korona egy évre a két szoba. Egyik is ezer korona, a másik is ezer korona és előre kell kifizetni. Nem tudja az ember, hogy mi hogyan van, nem tudja az ember, hogy ki hogyan jár.

— Nincs annyi pénzem. De ha várnak... Ha egy kicsit megy a praxis.

— Miféle? Paksis? Paksus?

— Praxis, forgalom, rendelés, betegek kezelése és azok fizetnek.

— Nem fizetnek.

— No, valamit csak fizetnek, hiszen dolgozni fogok és egészségüket adom vissza.

— Akkor földet kellett volna először hoznia.

A gerendás szobában kirakta könyveit. Néhány műszerét az ablakra, az öreg sublóra rakta, mindent eligazított, kiszellőztetett és várta a betegeket. Előbb még a kocsmá felé tartott, hogy egy heti élelmét elintézzze.

— Minden nap kap ebédet, meg vacsorát a doktor úr. Reggelit mi sem eszünk, nem adhatunk. Eszük velünk, jó? hat az ebéd, négy a vacsora.

Egy nap, két nap: egyedül járkált a fullasztó szobákban. Első hét, második hét, még nem jött vendég. Éjjel a padláson vad egérversenyt hallott. Harmadik hét. Harmadik. Első hónap és még nem jött beteg.

Mégis bekopogtak hozzá.

Öreg paraszt volt.

— Legyen szives, jöjjön el hozzánk. Baj van. Szülés lesz.

— Az nem baj, annak csak örülhet. Az új élet nagy dolog!

— Nagy baj. No, siessen!

Az orvos összeszedte kis táskáját és elindult. Egyik görbe ucca, másik görbe ucca, sírkátor, palánkok mellett, kórókerítések alatt, szalmaszemetes uccákon át vezetett oda az út. Égett a lámpa. A szalmaszakon, ponyván feküdt a beteg.

— Nocsak lelkem, semmi baj. Mindjárt.

— Jaj, doktor úr, mi lesz velem?

— Semmi baj. Fáj? No, mindjárt.

— Nem, nem fáj, de minek jön a világra?

Megállt az orvos. Mintha valamit kérdezni akart volna, mintha lábat akasztottak volna neki, elbotlott, most lendül a földes talaj felé, de mégis meg kell állni. Meg kell kapaszkodni a parasztvalóságba, rá kell támaszkodni a nyikorgó parasztszékre.

Sokáig beszélt, de hiába. Elmúltak a fájások, de azért ott ült. Hiába volt a meggyőzés. Egyszerre széles sírás ömlött szét a parasztszobában.

— Doktor úr, mi már nehezen hiszünk valami jobban. Ha egy gyermek születik, a határban nem születik hozzá egy darab háromhold az uraságéból. Nekünk a gyermekhalál az élet, mert ha nyakunkra születnének, itt halmánk éhen. Ez is meg fog születni, de meg kell halnia.

— Ne tegyék...

— Megtesszük. Mi ezt már évtizedek óta tesszük.

— Fel fogom magukat jelenteni!

— Megteheti.

Lemondás és sírás volt a szobában. Hiába sütött a nap, hiába csatogott vigan a kertek alatt a tiloló és hiába villantak a fehér galambok a kék levegőben.

Ez volt az első eset.

Lassan jöttek a beteg emberek, asszonyok.

Első kérdésük ez volt az asszonyoknak:

— Maga is tud angyalt ölni?

Vad össze-visszaságban kezdődött minden. Megjelent az első bér az első munkáért és elindult egy életmenet. Ahány szülés volt: annyi fenyegetődzés, annyi siránkozás. Mintha mindig szájában érezte volna a parasztszobák fanyar ízét. „Nem értem, hogy miért nem örülnek ezek az emberek. A másvilágon akarnak örülni? Az a föld még nem minden.“

Minden ember lépése, minden asszony kendőkötése, lányok szoknyaderékszorítása pedig azt mondta, hogy az a minden, mert abból lesz az életerő, aminek örülhetnek, abból lesz a cél, az értelem. Szegényen? Ki szereti?

Amilyen egykedvűen és ijedten, könyörögve jelentették neki, ha valahol szülés készült, olyan egykedvűen jöttek el bejelenteni, hogy meghalt a kis angyalka. Mindegyiket megvizsgálta, de semmi jelt sem talált. „Pedig gyilkosok, mert élve jöttek a világra.“

Bacsokélmál volt legelőször, azt a kis gyermeket figyelte legjobban, de egyik nap azt is halottnak jelentették. Megvizsgálta: semmi jel. „Gyilkosok, mégis gyilkosok és én újra megvizsgálom!“

Újra megvizsgálta a halált, de az csak halálnak maradt. A község-házára ment.

Az udvar bogyói megpirosodtak. Az őszi dér már a levegőben bolyongott. A folyosó falán tompa susogással zizegtek az árverési, a házasságcédulák és a fakult hirdetmények. A tanácsteremben egy sereg ember. Nehézillatú füst feszült felfelé. A fal mellett székre ült és várt. Előtte mentek el a parasztok. Ébredő törköly, a határ illatos tisztaságát jelentő jószág, istálló fojtott ereje kavargottak mellette. Zsongott a terem. Néha megnyílt az embertömeg. Ilyenkor látta, hogy a bíró az asztalnál tárgyal, biztos szóval szid és ráolvas. Éppen Bacsokné volt ott.

— Magát is beidéztem a kisbíróval, Bacsokné. Nem szégyeli magát? Tudom, hogy a földet vágja a fejemhez, de hát emberséget is kell nézni. Ha már megszületik az a csöppség, hát had' kinlódjon, had' szenvedjen ezen a világon, de ne haljon meg. Erti? És ne az édesanyja ölje őt meg. Erti? Szégyelje magát, Bacsokné!

Kifújta magát a bíró. A teremben csend lett. Feleletet, sirást, káromkodást, emberi megindulást, vagy töredelmet vártak. Mind elmaradt. A csendesség ijesztett közöttük. A segédjegyző szüntelenül verte az írógépet. Akárcsak gépfegyver szólt volna, vagy kukoricát patogattak volna, úgy kattogtak a betűk.

Az orvos felfigyelt Bacsoknéra. De már sokáig várt, a segédjegyzőnek szólt:

— Kéremszépen, hol találom a jegyző urat?

— A határban kéremszépen. Ma vadászni ment, de mindjárt jön. Mi tetszik?

— Az új orvos vagyok. Bemutatkozom.

— Én vagyok a segédjegyző.

Még mindig a széken ült a segédjegyző. Rezes orra volt és mintha most is szédülne. Nagy nehezen aztán felállt, az egyik félhez szólt valamit, majd az ajtó felé indult, de úgy, hogy állandóan a terem közepe felé volt fordulva. Nadrágja hátulsó felét egyik kezével összeszorította és farolva ment ki.

— Mi van vele? — kérdezte az orvos az egyik embert.

— Nem látja? Nem fordulhat háttal, lyukas a nadrágja. Elitta. Nadrágtartója sincs. Elitta. Madzagon lóg a bugyogó, de azért jó ember, csak minek iszik.

A segédjegyző kifarolt, éles kacagás kísérette. Az orvos még ottmaradt, várta a jegyzőt. És Bacsokné is ott volt. Előrement.

— Az új doktor vagyok, bíró úr.

Az emberek szorosabbra húzódtak a teremben. A bíró nem szívesen beszélt, látszott rajta, hogy minden feszül benne.

— Egyke van itt, orvos úr.

— Tudom, elég nagy baj ez.

— De ők azt mondják, hogyha rakásra születnének a gyerekek, éhenhalnának.

— Ez nem igaz.

— Nagyon nehéz kérdés ez, doktor ur, Ezek számítanak, egyszerűet szoroznak. Egy gyerek: egy darab föld is kellene. Egy kislány: ennyi és ennyi föld kellene. Aki egy gyereken túl születik, annak meg kell halnia, mint itt a Bacsokné (kisgyermekének is).

— De hogyan hal meg az a gyerek? Mitől, hogy nem tudtam a halál okát?

— Az édesanyja túvel fejbeszúrja az ő friss magzatját. Ez az igazság és ez itt a halálos recept.

Az orvos megvárta, míg az emberek elvonultak a tanácsteremből, akkor jött a jegyző.

Bemutatkozás, vizsgálódás egymás szemében, mozdulatában.

— Miért olyan levert, doktor ur?

— Szerencsétlenek itt az emberek, jegyző úr!

— Küzdjön ellene. Fiatal ember, legyen ereje.

Halkan sercentek a szivarok. Az ablak előtt némán hajladoztak a tujafák. Az egyik ablakon éles levegő áramlott be és vad kavargásba fogott a füstös levegővel. A tanácsteremben a kisbíró már meggyújtotta a lámpát. A szék élesen nyikorgott, mikor ráállt. A segédjegyző is bejött és tovább kattogatta a gépet. Az orvos készülődött.

— Minden jót, jegyző ur — búcsuzott az orvos a jegyzőtől.

— Isten vele. Minél gyakrabban nézzen be.

Meglódult a hidegben. Deres volt a föld. A kihült parasztházak falai ijedten meredeztek mellette. Jó volt sietni, vérkeringést fokozni. „Nem baj, mégis örülni fognak itt az emberek. Semmi az egész. Maguk az emberek rontották el dolgukat. Emberi módon helyre is lehet hozni. Most pedig megkezdem a munkát, mert érdemes.“

A padlós orvosi szobából elindult a harc. Fiatal erő lobogtatta, feszítette. Egymás után jöttek a betegek és gyógyítást adott az orvos. Ma reggel éppen Vidáné jött. Megvizsgálta.

— Meghült Vidáné, vigyázzon magára és ne hanyja a répát a hátlágú villával. Az asszonyi test, más, mint a férfié.

— Mi már csak a sorsban élünk.

Uccán, házakban beszélt az emberekkel, harc volt beszédében és meggyőzés, vezetés és irányítás, de a parasztok bólogattak és hunyorgattak, nem hittek neki. Rövid mondatokat köpködtek eléje. Évtizedek óta élesítették ilyen rövidre ezeket a mondatokat, de éppen azért, minden elmondandó benne volt.

— Mondtuk magának is: föld kell.

— Mi már élünk, jogunk van élni, de aki nem született meg, joga van meghalni. Inkább maga is segítsen, doktor ur a népnek, hogy ne legyen annyi gyerek!

Hiába beszélt az orvos, a konok mondatok útját állták. „Cinkosok“ mondta magának, de „mégsem segítetek nekik embert ölni“. De mintha előre tudták volna mondatát és gondolatát, már felelték is az emberek:

— Miért orvos maga doktor úr, ha nem segít a mi betegségünkön?

Az ucca levegőjén át, parasztkon keresztül szűrődött a mondat és elszállt a szikes földek felé.

Szobájában a csillagok, mintha megnagyobbodtak volna, mintha mindegyik egy-egy gyermekfej lett volna. Bacsokné magzatja volt közöttük a legnagyobb, legfehérebben világító. És egészen messze, az ég hajlásánál az a vérvörös fejű csillag, mintha a tú nyomán kiserkent egy csepp vért csillogtatta volna.

Lassan megjöttek a betegek, volt munka. Akik sokáig ottmaradtak, akik nem tolokodtak és nem siettek, azok voltak az egykésék. Ezt már tudta és örült is ennek, legalább mindig egyszerre, egy csoportban taníthatja őket, hogy bűn megölni a gyermeket.

— No, jőjjenek be Vidáné, meg a többiek.

Az asszonyok bementek az orvos szobájába, amely most már fehér volt. A szekrények fehérre voltak festve, minden csupa üveg, átlátszó

tisztaság. Ezer és ezer skatulya: egy-egy dózis a halál ellen, kötszerek, karbolszag, éterszag és jóillatú olajok.

— Segítsen, doktor úr — kezdte Vidáné. Maga orvos, magának segítenie kell.

— Ha nem segít, megyünk a bábaasszonyhoz, vagy más valakihez — vágta rá Kerekesné.

— Bacsokné is itt van? — kérdezte az orvos.

— Itt vagyok, doktor úr.

— No nézzék. Itt ez az asszony. Nagy bűnös: gyereket ölt. Mire való ez a gyilkolás?

— Semmit se bizonyítottak rám — mondta Bacsokné.

— És a bíró?...

— Mendemonda — vágta rá bátran az asszony.

— Nem értem magukat...

— Mi meg a doktor urat.. Vagy ne éljünk urunkkal? Háát adjon orvoságot, hogy attól ne legyen gyerek! Segítsen rajtunk! Ha nem segít, magunknak kell segíteni, ez biztos.

— Gyereket ölni? Azt nem segíték! Soha!

Az asszonyok nem zúgolódtak. Egyet-kettőt fordultak és kimentek a várószobába. Várták, míg rájuk kerül a sor. Vidáné maradt bent, azt vizsgálta az orvos.

— Nem mondtam magának eleget négyyszemközt: inkább hatot szüljön, mint egyet elcsináljon. Halálos baja lehet... Föld, föld....! És az élet kutya? Ha az egész uradalom a maguké lenne, akkor is földet akarnának, ugy-e.

— Nem.

— Akkor nem értem magukat.

— Nem érti meg, hogy két hold földünk van már 90 év óta? Megérthetné, doktor úr. Kilencven év óta annak úgy kellett maradnia és úgy is fog maradni, mert másképpen éhenhalunk.

— Megvizsgáltam magát: semmi baja sincs. Babája lesz, de az nem baj..

— Pedig baj — mondta az asszony és kendőjét szedte.

Az orvos kiment a várószobába és kihirdette:

— Kik azok, kik még más betegséggel vannak itt? Azok jöjjenek be! Akik lehetetlent akarnak tőlem, azok hazamehetnek.

Minden asszony hazament.

Tél lett, majd tavasz és megint őszi, tél és nyár. A rideg uccákon mintha előmlött volna a sivárság: alig szaladt rajta gyerek. Amikor a falu szélén sétált, az emberek éppen az őszi szántást végezték. Mindjárt a falu alatt egy nagy lapos gyümölcsfákkal volt beültetve. Piros és sárga gyümölcsök illatoztak: a föld, a virágpör, az eső és a napsugár fogamzásának és tenhességének gyümölcsei. Az orvos rászólt a közelben szántó és kapáló emberekre:

— Emberek! Látják ott a gyerekeket? Most jönnek ide játszani. Várjanak itt velünk!

A gyümölcsös alá jöttek a gyerekek, éppen az óvodások voltak. Rossznadrágos, szurtosarcú kisgyerekek, de vigak, életerősek. A fák alatt szétrebbentek és piros ajkukkal, kék szemükkel a gyümölcsökkel és az éggel voltak egyenlők.

— Nézzék... — mondta az orvos az embereknek — nem szép? Nem ezeké és nem a maguké a jövő? Milyen szurtosak, milyen hasadt

a nadrágjuk, de könyv és szerszám, erő és élet lesz kezükben. Így már érdemes élni. Ezekért érdemes élni. Nemcsak „én“, nemcsak a „magam“. Emberek vagyunk, a jövőt is el kell rendeznünk. Még az állat is rendezi. Szaporodik, vagyis él.

— Ezek örüljenek — mondta az egyik ember, kezében ostorát forgatva, de több nem születhet. Ez is törvény.

Azzal otthagya az orvost és a piros gyerekeket, akik tovább játszottak. Mintha színes karikák, kék pántlikák, tarka virágfürtök kavartak volna a terméstadó mezőn.

Elmaradtak az orvos betegek. Ujra üresek voltak a szobák. Az emberek továbbra is betegeskedtek, de nem mentek el az orvoshoz, aki „nem segített“.

Az orvos egyedül maradt emberségével, mert nem akart gyermeket ölni.

Az emberek haragudtak az emberre, aki nem lett cinkosuk.

Megrettent az orvos. „Csak ebből lehet itt megélni?“ „Csak ennyit jelentene itt, ebben az eldugott faluban a gyógyítás?“

Elment a jegyzőhöz.

— Hagyja doktor ur. Tíz-husz értelmiségi ember itt nem segíthet, ez nagy, társadalmi dolog.

Elment a paphoz:

— Magam is régóta küzdök ez ellen, de hiába. Ezeknek nem lehet beszélni.

A tanítók következtek.

— Igen, mi mindent megteszünk, nevelünk, de nem megy. Konok nép ez.

Még jobban elmaradtak az orvos betegek.

Egy hét, két hét, fél esztendő: nem jött beteg. „Segítek rajtuk, ahogyan lehet... nekem is élni kell! De bűnös dolgot nem csinállok, de nem is segíthetek. Gyenge vagyok, kevés az erőm. Ez a pontos, reális diagnózis.“

Egyre sűrűbben kellett bemennie a járásbiróságra egyke-tárgyalásokra. Mindig az volt az anyag: egy gyerek élt, a következőknek meg kellett halniuk.

A bíróság épületében csizmás emberek kopogtak. Fa-üggyel, tilos legeltetéssel, vadorzással, gyereköléssel, váltócsalással és tyúk-agyonveréssel. Az egyik kopott festésű ajtót nyitotta ki. Eppen állt a tárgyalás.

— Bocsánat. X. Y. doktor vagyok, tárgyalásra idéztek.

— Kérem, üljön le — mondta neki a bíró. — Rögtön vége ennek a tárgyalásnak.

— No, folytatjuk kérem — beszélt tovább a bíró a felekhez.

Az egyik asszony sirt, a másik asszony összeszorította fogát, egy suhanc pedig nyugtalanul nézegetett a feszületre, az ajtóra, az ügyvédekre és a padlóra.

— Befejezzük — mondta hangosan a bíró. — Ez nem tyuklopás, ez ölés, ez kegyetlenkedés, ez a legnagyobbfokú állatkínzás.

Az orvos csak hallgatta, hogy miről van szó.

A bíró röviden be is fejezte:

— 26 éves, ugy-e? Nincs magában egy kis emberség? Volt szive

eltörni az élő tyuk lábát, mikor átrepült magukhoz? Ez nem volt elég, még élve a kerítéshez is verte?

Majdnem sirtak az emberek.

Az orvos maga elé képzelte: „Átrepült a tyuk, megfogta és eltörte a lábát“. Hiába sirt az az öreg asszony, még a kerítéshez is verte a félig elpusztult állatot. Mi ez? De nem csinálnak ilyen gyilkosságot a gyermekkel is? Kap két hónapot.

A tárgyalásnak vége lett. Két hónap helyett hármát kapott, feltételesen.

Rövid szellőztetés és kezdődött a második tárgyalás.

— Igen, most a maga faluja jön sorra — mondta a bíró. — Kérem, csupa egyke, csupa súlyos eset. Életölés, csecsemőgyilkolás — rettenetes.

— Negyedik éve vagyok ott, de nekem se hisz a nép, mert nem segít nekik.

— Jőjjenek be a felek! — szólt a bíró.

— Vidáné! Vádolja magát a törvény, hogy megölte gyermekét, de ezt a segítőársát is vádolja, ezt a javasasszonyt.

— Itéljenek el. Nem mondom, hogy nem tettem, de nem tettem másképpen. Nyomorogjon az én fiam? Inkább haljon meg! Legyen koldús? Inkább ne is jőjön a világra! Éhezzen és gyilkoljon, mert nincstelen, inkább feküdjön a föld alatt!

— Doktor ur, megölte ez az asszony ujszülött gyermekét?

Az orvos előtt elvonult a négy esztendő, elvonultak az emberek, a 800 holdas határ, sorsok és halálok. Mit feleljen? Kit védjen?

— Igen, megölte gyermekét! Egyetlen túsúrúással.

Fél évre ítelték az asszonyt, aki rá sem nézett az előszobában. Gőgösen, emelt fővel, hanyag kendőrándítással ment el mellette.

Áldozat volt.

Otthon újra a régi volt minden. Új májfák nőttek, új virágok hajtottak, de a kisgyermek nem szaporodtak olyan gyorsan, azok 10-15 évet vártak.

Tehetetlenül állt szerszámos szekrénye előtt.

Messze most keltek fel a csillagok, most is szénaitat szállt a levegőben, ő meg a földről, ezer ember más sorsáról gondolkozott. Hiába. Az a bajuk, a föld. Elmennek a határszélig, meg vissza, azon túl az már nem az övéké. Vagy el kellene ezeket innét telepíteni, ez így a halál-völgy. Öngyilkosság nagyban.

Sokszor kiment a faluszélre, ahol a gyermekek játszottak. Megint ott voltak, megint színes kavarodást jelentettek a meleg őszi időben. Távolabb hajlotthátú parasztok szoritották az ekeszarvát, a természet pedig csillogtatta a nyári és a tavaszi fogamzás bőséges gyümölcsét.

Ebben a bőségben, ebben a gyermeknemkivánásban, ebben az élet-sóvárgásban érkezett egy ember a faluba.

LAPSZEMLE:

„Szívvel jövő köszönetemet fejezem ki barátaimnak, akik kicsiny ölelem hirtelen kimulása alkalmából részvétükkel felkerestek. Lénye éppen olyan előkelő volt, mint megjelenése. 1930 július 31-én született és 1938 május 10-én halt meg. Sajnálom, hogy nincsen módomban minden velem együttérző ismerősömnök személyesen megköszönni részvétét“. (Apróhirdetés a londoni Times-ben.)